

EKONOMICKÁ INFORMÁCIA O TERITÓRIU

Saudskoarabské kráľovstvo

[Všeobecné informácie o krajine](#)

I. ZÁKLADNÉ EKONOMICKÉ INFORMÁCIE

Politický systém. Saudská Arábia (SA) je absolutistická teokratická monarchia. Hlavou štátu je kráľ, ktorý kontroluje zákonodarnú, výkonnú a súdnu moc. Jeho legitimitu podporuje striktná wahábská doktrína hanbalovskej islamskej právnej školy. Kráľ menuje vládu, v ktorej zastáva funkciu premiéra, korunný princ je podpredsedom vlády. Rozhoduje väčšina kabinetu, ale zásadné otázky vyžadujú súhlas kráľa a sú vyhlasované formou kráľovských dekrétov. Kráľ má právo do 30 dní vetovať akékoľvek rozhodnutie vlády. Na čele rozhodujúcich rezortov stoja členovia kráľovskej rodiny Saudov, ktorá je vedúcou politickou silou. Politické strany a odborové hnutia sú zakázané, masmédiá podliehajú silnej cenzúre. Hlavným cieľom politickej stratégie Saudov je zachovanie monarchie. Snahy o zmenu systému sa trestajú podľa islamského práva (*šaría*), ktoré je základom právneho systému štátu.

Saudská Arábia nemá ústavu. Jej funkcií sa približuje Základný zákon (03/1992), ktorého 5 kapitol určuje vládny systém, postavenie rodiny Saudov, ekonomické princípy, práva a povinnosti občanov, kompetencie štátu i finančné záležitosti. V pasáži o vládnom systéme sú kodifikované základné princípy následníctva. Kráľ si má právo vybrať korunného princa spomedzi synov, resp. vnukov nebohého kráľa Abdul Azíza. Ak si však korunný princ po dosadení na trón nezíska lojalitu ostatných synov a vnukov, je jeho voľba anulovaná.

Revolučná vlna „arabskej jari“ sa SA prakticky nedotkla. Napriek tomu Saudská Arábia prijala balíček štedrých ekonomických opatrení (rast plátov, podpôr a dotácií pre občanov), ktoré mali zabrániť možným prejavom nespokojnosti.

Ekonomika krajiny.

Kolaps cien ropy a plynu na svetových trhoch tvrdo zasiahol ekonomiku Saudskej Arábie. Deficit rozpočtu v roku 2016 sa po prepade v roku 2015 kedy dosiahol výšku až 100 mld. USD t.j., 20% HDP zmiernil. Saudská vláda prijala reformný ekonomický program, ktorý obsahuje plán škrtovej výdavkov štátneho rozpočtu, ktorými sa má redukovať rekordný minuloročný rozpočtový deficit vrátane privatizácie štátnych aktív. Vláda vykonala škrtky v dotáciách energií, motorových palív, služieb a tiež zvýšenie príjmov z daní a z privatizácie štátnych aktív. Na druhej strane krajinu zaťažujú výdavky na bezpečnosť a obranu a vojenské konflikty v okolitých štátoch hlavne v Jemene.

V 4/2016 vláda SA schválila program diverzifikácie ekonomiky krajiny pod názvom „Vision 2030“, ktorého cieľom je zbaviť SA nadmernej závislosti od exportu ropy. Vision 2030 obsahuje rad krokov, ktoré majú napomôcť dosiahnutiu vytýčeného cieľa: vytvorenie investičného fondu v hodnote 2 miliárd USD, čiastočnú privatizáciu saudskej ropnej spoločnosti Aramco, liberalizáciu trhu s energiami a zrušenie štátnych dotácií, daňovú reformu, podporu nových priemyselných odvetví, sociálne zmeny ohľadom účasti žien v ekonomike a postavenia cudzincov v krajine. Prioritou bude rozvoj súkromného sektoru, petrochemického priemyslu, obnoviteľných zdrojov energie vrátane slnečnej, zdravotnej starostlivosti, turizmu, predovšetkým spojeného s návštevou moslimských svätých miest, a služieb v oblasti zábavy.

V kontexte prijatého programu ekonomických reforiem saudský kráľ Salman 7.5.2016 uskutočnil reorganizáciu vlády SA. Bolo vytvorené ministerstvo energetiky, priemyslu a

prirodných zdrojov pod vedením K. Al Faliha, ktorý nahradil dlhoročného ministra pre ropný priemysel Ali al-Naimiho. Majid bin Abdullah Al Qasabi bol menovaný na funkciu ministra obchodu a investícií a Ahmed al-Kholifey za guvernéra centrálnej banky (SAMA).

Svetová banka (WB) hodnotí ekonomiku SA ako najlepšiu v regióne Blízkeho východu a na celosvetovej úrovni sa umiestnila SA na 12. mieste.

Podľa článku IV. Konzultácie zverejnil Medzinárodný menový fond v auguste 2015 správu o aktuálnom stave a perspektívach vývoja ekonomiky Saudskej Arábie. **Podľa hodnotenia MMF** reálny rast HDP sa má znížiť na 2,4 % v roku 2016. Vládne výdavky mali tiež klesnúť.

Pokles HDP a vládnych výdavkov je výsledkom podstatného zníženia cien ropy na globálnych trhoch. V roku 2015 MMF projektoval rozpočtový deficit vo výške 19,5%. Výkonná riaditeľka MMF Ch. Lagardovej počas návštevy regiónu v októbri 2016 vyhlásila, že Saudská Arábia a krajiny Zálivu budú čeliť ďalším ekonomickým ťažkostiam v dôsledku ďalšieho pretrvávania nízkych cien ropy a plynu na svetových trhoch. Na ropu bohaté krajiny budú musieť pristúpiť k rozpočtovým škrtom a úsporám a hľadať cesty a možnosti na zabezpečenie likvidity vo svojich bankových systémoch. Lagardová odporučila urobiť viac pre zníženie vládnych výdavkov a v reforme hospodárstva, vrátane daňového systému s potrebou zavedenia dane z pridanej hodnoty – VAT.

Obyvateľstvo Saudskej Arábie je mladé, dobre vzdelané a rastúce. Pre zvládnutie demografických zmien bude potreba reforma trhu práce v záujme zvýšenia efektívnosti zamestnávania domácich pracovných síl ako aj tvorby nových pracovných miest.

Výhľad a riziká. Krátkodobý výhľad saudsko-arabskej ekonomiky závisí od cien na trhu s ropou. Výhľadovo saudská vláda predpokladá udržať ťažbu ropy na predkrízovej úrovni úrovni roku 2013. Rast ekonomiky bude hnaný aktivitami neropného sektora, súkromnými investíciami a vládny výdavkami do veľkých, predovšetkým infraštruktúrnych projektov, rozvoja bývania a stavebníctva. Inflácia by mala zostať pod kontrolou. Hlavným zdrojom rizík a neistoty bude vývoj na globálnom trhu s ropou.

Makroekonomické politiky. Saudská Arábia má vytvorený dostatočne veľký „vankúš“ na utlmenie prípadných šokov, ktorý tiež zabezpečuje stabilné makroekonomické prostredie. Monetárne a makroekonomické politiky sú síce v súčasnosti dobre nastavené, ale v záujme vyhnutia sa podstatnej erózie finančných rezerv v strednodobom výhľade bude potrebná rozpočtová korekcia. Reforma makroekonomického rámca je potrebná na posilnenie makroekonomického riadenia a vytvorenie priaznivého prostredia pre súkromné investície a tvorbu pracovných príležitostí.

Spotreba energií je v krajine vysoká a je potrebný adekvátny rast jej cien, ktorý by motivoval rast efektívnosti spotreby, výroby ako aj investícií do tohto sektora, vrátane efektívnosti dopravy a rozvoja hromadnej verejnej dopravy.

Diverzifikácia a reštrukturalizácia zostava naďalej výzvou pre ekonomiku. MMF oceňuje značné úsilie a pozornosť saudsko-arabskej vlády tomuto problému. Vláda vyvíja značné úsilie na zodpovedanie tejto výzvy hlavne v oblastiach zlepšenia infraštruktúry, vzdelávacieho systému, zlepšenie prístupu k financiám pre malé a stredné podniky a zlepšenie

podnikateľského prostredia. Na zabezpečenie strednodobých cieľov je však potrebné ešte veľa úsilia a práce.

Neuhl'ovodíkový sektor saudského národného hospodárstva vzrástol. Priemerné ročné tempo neropného sektoru malo 5,5% podiel na HDP v roku 1970 a v roku 2009 to bolo už o 73,5% viac.

Vývoj HDP

Rok	2010	2011	2012	2013	2014	2015
HDP v mld. USD	452,0	592,5	725	744	754	653
rast HDP v %	4,1	8,5	6,8	3,8	3,6	3,2
HDP per capita (v tis. USD)	16 541	21 046	24 828	24 815	24 496	20 813

Zdroj: SAMA, Focus

Počas hodnoteného obdobia obranný rozpočet SA zaznamenal rast - Compound Annual Growth Rate - CAGR o 7,2%. Výdavky do tohto sektoru boli podporované modernizačným programom a napätými vzťahmi s Iránom, vojnou v Jemene a celkovou kritickou bezpečnostnou situáciou v regióne. V roku 2012 predstavoval rozpočet obrany 7,8% HDP do roku 2017 sa očakáva rast na 8,6% HDP. Investičné výdavky predstavovali 30% z celkového rozpočtu obrany. Dá sa očakávať, že na rovnakej úrovni zostanú aj počas ďalších 5 rokov. Výdavky na obranu per capita predstavujú 1615 USD s predpokladom zvýšenia na 1938 USD.

(Pozn.: Vláda posilňuje infraštruktúru obrany zrejme s cieľom predstaviť krajinu ako najsilnejšiu mocnosť na Blízkom východe, k čomu ju vedú pravdepodobne obavy o bezpečnosť v Perzskom zálive, jadrové a teroristické aktivity v okolitých krajinách. V roku 2012 bol saudský obranný priemysel ocenený na 50,5 mld. USD, čím sa zaraduje medzi najväčšie obranné trhy na svete. Do roku 2017 sa predpokladá nárast jeho hodnoty na 65,9 mld. USD. SA podpísala dohodu v minulom roku na obstaranie 84 nových F-15S bojových stíhačiek a upgrade už existujúcich 70 F-15S zakúpených v roku 1992.)

V medziročnom porovnaní **inflácia** poklesla a má klesajúcu úroveň. Podporovaná bola iba zvýšeným rastom indexu životných nákladov- cien potravín, bývania a s ním spojených služieb.

rok	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Miera inflácie %	5,3	5,1	2,9	3,3	2,4	2,3
Miera nezamestnanosti v %	5,5	5,6	5,6	5,6	5,8	5,7

Zdroj: SAMA

Saudská mena je previazaná s USD. Saudskoarabská menová agentúra (SAMA) preferuje nízke sadzby z obavy pred infláciou. Vláda rozšírila finančné garancie bankám, ktoré

poskytujú úvery pre malých a stredných podnikateľov. **Pozn.:** *Pripravujú sa ďalšie opatrenia zamerané na zvýšenie úverov súkromnému sektoru, vrátane špecializovanej štátnej podpory úverových inštitúcií.*

Nezamestnanosť podľa neoficiálnych odhadov dosahuje až 20% práceschopného obyvateľstva, oficiálna nezamestnanosť • je uvádzaná na úrovni 5 % čo by malo by okolo 2 mil. obyvateľov. Mladá a nezamestnaná generácia ktorá predstavuje 45% mládeže pod 25 rokov veku však nepracuje. V snahe o riešenie nezamestnanosti vláda uskutočňuje politiku saudizácie ekonomiky, t.j. obmedzovaním počtu zahraničných pracovníkov a ich nahrádzaním Saudmi. Podniky majú tabuľkové počty určujúce počet domácich Saudov k počtu zamestnaných cudzincov.

Vzdelanosť. Zosnulý kráľ Abdulláh, výrazne presadzoval zvýšenie vzdelanosti a kvalifikovanosti obyvateľov a čiastočné zrovnoprávnenie postavenia žien v spoločnosti. Za posledných 6 rokov bolo v kráľovstve otvorených 20 nových univerzít v 13 regiónoch. Oblasť rozvoja ľudských zdrojov pohltí takmer 50% nákladov rozpočtu, ktoré sú určené na vzdelávacie a rekvalifikačné programy v hodnote 40 mld. USD. Predpokladá sa zvýšenie kapacít nielen základných a stredných škôl, ale aj zdvojnásobenie súčasného stavu univerzít a inštitútov s priemyselným zameraním. Vyučovacie predmety sa začali prednášať aj v angličtine. Na nové výskumné projekty je určených 240 mil. USD prostredníctvom každoročných grantov. Predpokladá sa vybudovanie desiatich nových výskumných centier, 15 technologicko-inovačných centier a niekoľkých technologických inkubátorov. Do roku 2014 je plánovaná výstavba milióna bytových jednotiek, ktoré by pokryli 80% z celkovej potreby.

a) Hlavné odvetvia hospodárstva

Hospodársky vývoj za ostatné roky ovplyvňovala hlavne vzrastajúca ťažba a cena ropy, čo sa však v roku 2015 dramaticky zmenilo. Popri ropných aj neropné odvetvia zaznamenali postupný rast. Medziročné prírastky vplývali na rast HDP SA. (**Pozn.:** *Na saudskú ekonomiku vplýva aj lacná zahraničná pracovná sila, 5,6 milióna zahraničných zamestnancov, ktorí sú zamestnaní v ropnom priemysle a oblasti služieb.*)

SA je závislá v 86% na príjmoch z ropy. Zintenzívňuje sa aj prieskum plynu a plánuje sa rozvoj solárnej a jadrovej energie, ktoré by pomohli zachovať cennú ropu pre vývoz. SA na rozdiel od svojich susedov Kuvajtu a Spojených arabských emirátov odmietla dovážať plyn.

Saudská vláda podporuje rozvoj domácej výroby a neropného priemyslu. Novovytvorené odvetvia priemyslu okrem ťažby ropy a zemného plynu so zameraním na spracovanie fosfátov, amoniaku, hydroxidu sodného, cementu, hliníka a iná chemická a elektrotechnická výroba a informačné technológie rozširujú možnosti saudského hospodárstva.

Loďná doprava - SA je vlastníkom rozsiahleho morského loďného parku. Pod saudskou vlajkou sa plaví 62 lodí rôzneho druhu. SA vlastní: 13 nákladných, 13 chemických tankerov, 20 ropných tankerov, 3 tankery pre chladený náklad, 5 pre os. dopravu. Okrem uvedených lodí vlastní ešte 12 plavidiel, ktoré sú používané inými štátmi (1 Egypt, 3 Grécko, 7 Kuvajt, 1 SAE a do majetku loďnej dopravy spadá aj 71 lodí registrovaných v iných krajinách: Bahamy 16, Komorské ostrovy 16, Dominikánska republika 2, Francúzsko 1, Libéria 27, Marshallove ostrovy 5, Nórsko 3 a Panama 16 lodí. SA využíva 5 prístavných terminálov: Ad Dammam, Al Jubayl, Jiddah, Yanbu' al Sinaiyah.

V súčasnosti sa do konečnej fázy dostávajú plány privatizácie Saudi Arabian Airlines. Pre hospodársku súťaž bol otvorený aj telekomunikačný sektor a Saudské telekomunikačné spoločnosti. V roku 2015 ohlásila vláda aj privatizáciu najväčšej ropnej spoločnosti ARAMCO.

• **Charakteristika hospodárstva**

Hospodárstvo SA je založené na rope a silnej vládnej kontrole hlavných ekonomických činností. Vzhľadom na ťažobné aktivity a stav zásob krajiny hrá kľúčovú úlohu na svetovom trhu s ropou a v OPEC. Príjmy z vývozu ropy poskytujú prevažnú časť verejných príjmov (viac ako 50% HDP) a fiškálna politika bude obmedzovaná v prípade negatívneho vývoja na ropnom trhu, čím sa zvyšuje zraniteľnosť vlády. Podstatné úspory, vytvorené za posledné roky, umožňujú vláde riešiť krízovú situáciu spojenú s pádom cien na svetových trhoch a umožňujú stále zohrávať významnú úlohu vo financovaní nových priemyselných a infraštrukturálnych projektov s dlhodobou stratégiou znižovania závislosti krajiny na vývoze ropy a vytváraní pracovných miest v spracovateľskom priemysle, cestovnom ruchu a iných službách.

V reformnom vládnom programe, ktorý pripravila začiatkom roka 2016 saudská vláda v reakcii na pád cien ropy a plynu bola definovaná pracovná mapa reštrukturalizácie saudského priemyslu smerom k radikálnemu zníženiu úlohy a rozmeru štátneho sektora v priemysle a ekonomike, závislosti na rope a orientáciu na moderné výrobné sektory a služby hlavne na IT technológie, strojárstvo, výstavbu lodí, turistiku alebo reformu zdravotníctva. Vysokí saudskí vládni a priemyselní predstavitelia zdôrazňovali nevyhnutnosť zníženia závislosti ekonomiky a zamestnanosti na vládnom sektore a postupný presun na súkromný sektor. Na uľahčenie podnikania, zakladania firiem a start-up-ov majú pomôcť vládne, podporné programy, tréningové a školiace projekty zamerané na prípravu a rekvalifikáciu pracovných síl

• **priemysel, poľnohospodárstvo, infraštruktúra**

Ťažba ropy a petrochemický priemysel

Podľa BP Statistical Review of World Energy po Venezuele (17,9%), SA má druhé najväčšie overené zásoby ropy na svete, ktoré sú odhadované na 265,4 mld. barelov, čo je 16,1% svetových zásob. Krajina denne vyrobí 11,2 mil. barelov ropy, čo predstavuje 13% svetových dodávok. Zostávajúce zásoby sa predpokladajú ešte na 50, čo priviedlo vládu k novému programu zameranom na odvetvia s vyššou pridanou hodnotou a rozvoj ďalších priemyselných odborov s konečným zameraním na znalostnú ekonomiku.

Miera využitia rafinérskych kapacít v posledných 2 rokoch prekročila 86%. Priemerná oficiálna ťažobná kvóta bola 8,2 mil. b/d. Podľa neoficiálnych zdrojov však Saudská Arábia nebude môcť prekročiť kapacitu 12,5 mil. barelov denne. V súčasnosti spoločnosť Aramco má 716 mld. barelov celkových rezerv, z ktorých je dostupných 51%.

Rafinárska spoločnosť Saudi Aramco je najväčšou spoločnosťou svojho druhu na svetovom trhu zamestnávajúca 66 tis. pracovníkov. Spolupracuje so zahraničnými spoločnosťami, vlastní niekoľko rafinérií a ťažobných polí. Pracuje na exportne orientovanej výrobe, plánuje rozšírenie a modernizáciu výrobných kapacít v hodnote 18 mld. USD. Do 5 rokov je predpoklad zvýšenia investícií na 120 mil. USD Saudi Aramca do ťažobného a spracovateľského priemyslu. Saudská vláda v rámci reformného programu oznámila v apríli

2016 privatizáciu spoločnosti. (**Pozn.:** Rast ekonomiky vzrastajúcim dopytom zabezpečujú koncoví spotrebitelia, ako sú automobilový priemysel, stavebníctvo a výroba plastov. Perspektívne táto spoločnosť spolu s ďalšími súkromnými rafinérskymi projektmi ponúkne na trh významné investičné príležitosti v súvisiacich službách, ktoré by mohli vzbudiť záujem aj u slovenských podnikateľských subjektov z danej oblasti.)

Celosvetový dopyt po rafinérskych výrobkoch aj naďalej rastie, čo so zvýšenou mierou podporuje rast saudského spracovateľského priemyslu a ťažba ropy. SA je 10-tým najväčším svetovým dodávateľom petrochemických výrobkov, čo predstavuje 7-8% z celkovej ponuky. Na tvorbe HDP sa petrochemický priemysel podiela 3%. Dopolisť miestna ponuka výroby spočívala v etyléne a etanole, avšak petrochemický priemysel má záujem o rozšírenie portfólia o zložitejšie výrobky, špeciálne chemikálie a strojárenské termoplasty. Zároveň SA investuje do rastu svetových petrochemických akcií 13-14%, pritom na svojom území rozširuje priemyselné zóny so zameraním na daný sektor – v súčasnosti je rozostavaných 30 závodov a predpokladá sa výstavba ďalších 45 petrochemických podnikov. (**Pozn.:** V SA dominuje 70% štátom vlastnený petrochemický gigant Saudi Basic Industries Corporation (SABIC), je druhou najväčšou spoločnosťou v SAK so 14 tis. zamestnancami, 10 mld. USD základným imaním a obrátom viac ako 24 mld. USD. Paradigmou SA je aktívna podpora súkromného sektoru investícií v tejto oblasti.)

Vývoj ťažby ropy v SA

ROK	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013*
ťažba ropy (v mil. bareloch denne)	9,2	8,8	9,2	8,2	8,2	9,4	9,9	9,6
Priemerná exportná cena USD/barel	60,5	68,1	93,4	61,4	77,0	106,0	105,0	104,0

Zemný plyn, ktorý sa vyťaží v SA je takmer celý spotrebovaný pre vnútornú potrebu - výrobu elektrickej energie. Denná ťažba predstavuje 9,6 mld. m³ a cca 3,2 triliónov m³ ročne. Pritom sa zásoby odhadujú na 7,8 trn.m³. Saudi Aramco spolu so zahraničnými investormi založili spoločné podniky s Lukoilom (RF), ENI (T), Royal Dutch Shell (NL) a Sinopec (Ch). (**Pozn.:** Tempo rastu nových priemyselných komplexov môže byť ovplyvnené najmä nedostatkom surovín a to zemného plynu. Z toho dôvodu bola prehodnotená aj výstavba Jubal 3. Napriek tomu Jubal je jedným z najväčších priemyselných projektov v SA.)

Sieť plynovodov a ropovodov predstavuje 9 tis. kilometrov. SA po dokončenom geologickom prieskume investuje 16 mld. USD do nových programových zameraní: ťažby zemného plynu, zlata, fosfátov, amoniaku, hydroxidu sodného (lúh sodný), cementu a iných nerastných surovín, na výrobu hliníka a na iných chemických a elektrotechnických výrobných programov a informačných technológií.

Takmer polovica ropy a jej derivátov sú používané na výrobu elektrickej energie v kráľovstve. V čase špičky jej spotreba rastie o 8% pritom ¼ výroby palív je spotrebovaná v krajine. Podľa Saudi Arabian Oil Co. elektrárne platia 5 -15 USD. V dôsledku týchto dotácií v roku 2011 SA prišla o 80 mld. USD. Spotreba na obyvateľa prevyšuje priemyselne vyspelé krajiny. V dnešnej dobe krajina už spotrebuje celú svoju produkciu zemného plynu na

výrobu elektrickej energie. Taktiež spotreba ropy rastie v súlade s maximálnym príkonom, takým spôsobom sa z jedného z najväčších exportérov ropy môže za pár desiatok rokov stať importér. (**Pozn.:** Plány rozvoja jadrovej energie predstavujú určité riziko plnenia podmienok výstavby spojené s nedostatkom dostupných odborníkov a v otázkach bezpečnosti sa dá predpokladať prekročenie očakávaných nákladov. Zrejme jediný spôsob ako racionalizovať spotrebu elektrickej energie je zrušenie, alebo aspoň zníženie dotácií do tejto oblasti.)

Energetika

Výroba elektrickej energie v súčasnosti spotrebováva asi 1/3 vyťaženej ropy a plyn. Ambiciózne plány rozvoja priemyslu ako aj rastúca populácia kladú nároky na zvýšenie výroby a zdrojov elektrickej energie, ktoré sa majú v budúcich 20 rokoch strojnásobiť. Dôraz sa kladie na rozvoj alternatívnych, obnoviteľných zdrojov ako slnečných a veterných a vláda plánuje aj výstavbu atómových zdrojov, ktoré majú byť východiskom pre zabezpečenie zdrojov el. energie. Podľa plánov z roku 2011 má byť vybudovaných 16 jadrových reaktorov do roku 2030. Saudská Arábia sa snaží v tejto oblasti o získanie spolupráce s USA, UK, Francúzskom, Japonskom alebo Ruskom.

Podiel energetických nosičov na celkovej výrobe elektrickej energie v %

Zemný plyn	46,1
Ťažký olej	53,8
Uhlie	0
Jadrové zdroje	0
Vodné elektrárne	0
Obnoviteľné zdroje	menej ako 0,1

Poľnohospodársky sektor je významným odvetvím pre SA z toho dôvodu vláda zaviedla programy a projekty pre zvýšenie využiteľných poľnohospodárskych plôch, výroby a produktivity produktov a zabezpečenia rozvoja odvetvia.

V reakcii na potravinovú krízu v rozvojových krajinách v rokoch 2007 až 2008 pripravila vláda Saudskej Arábie stratégiu potravinovej bezpečnosti krajiny. Oficiálnym podnetom na spracovanie vládnej stratégie bola iniciatíva bývalého kráľa Abdulláha na podporu súkromných saudskoarabských investícií do pôdohospodárstva v zahraničí v záujme posilnenia potravinovej bezpečnosti Saudskej Arábie. Vládna stratégia mala za ambíciu pripraviť podmienky pre viac pilierové zabezpečenie potravinovej bezpečnosti:

- z domácich zdrojov
- zo zahraničia prostredníctvom aktívnej podpory medzinárodného agroobchodu a výkonu príslušných medzinárodných multilaterálnych zmlúv, resp. iniciatívami na pôde medzinárodných organizácií ako WTO, FAO, UNDP a iné
- priamou podporou rozvoja pestovania a výroby potravín v zahraničí saudskoarabskými súkromnými investíciami
- udrжанím cenovej stability potravinových komodít hlavne znížením colných taríf, poplatkov za transportné alebo odbavovacie služby v prístavoch a na letiskách, vrátane priameho subvencovania základných agroproduktov.

Záujmom saudskej vlády bolo zvýšiť úlohu súkromných saudských investícií do pôdohospodárstva v zahraničí ako príkladu zodpovedného investovania v záujme

potravinovej bezpečnosti Saudskej Arábie a podpory globálnej produkcie potravín. Strategickým cieľom je vytvoriť dostatočné zdroje a rezervy potravinových komodít prioritne pre Saudskú Arábiu, ale aj pre rozvojové krajiny a vyhnutie sa opakovania potravinovej krízy z rokov 2007 - 2008.

Poľnohospodárska rastlinná výroba zahŕňa obilniny, zeleninu, ovocie a krmivá. Podľa štatistík obrábaná pôda dosiahla pre všetky plodiny 835 tis. hektárov. SA v posledných rokoch dosiahla vysoký stupeň sebestačnosti v produkcii niektorých plodín. Medziročne poľnohospodárska výroba rastie o 2,3% a podiel na HDP je cca. 5%.

Železničná doprava

Saudská železničná spoločnosť bola ustanovená kráľovským Nariadením M/26 z 25.4.1427 so základným kapitálom 1 mld. saudských rialov. Cieľom jej činnosti je vybudovanie železničného spojenia sever - juh s príslušnými službami a zariadeniami. Projekt je zameraný na podporu využívania nerastných zdrojov v Hazmat al Jalamid, kde sa nachádzajú fosfátové bane a Zabirah s baňou na bauxid, ako aj na poskytovanie nákladnej a osobnej prepravy medzi Rijádom a Al Haditha cez Al Jawf, Hail, Al Kásim a Al Jubail o dĺžke 2 400 km. Fond uzavrel dohodu s radom spoločností špecializujúcich sa na oblasť návrhu a dohľadu nad vykonaním projektu, pozemkových a stavebných prác prvých troch častí projektu železničnej siete o dĺžke 1766 km, ktoré spolu tvoria dopravnú linku pre minerály z Hazmat Al Jalamid a Zabirah do Ras A Zour. Do roku 2014 sa predpokladá zvýšenie elektrickej kapacity v SA o 14 tis. MW. Rozvoj dopravnej infraštruktúry je nevyhnutnosťou pri získavaní nových zahraničných investorov do miestneho priemyslu.

Saudská vláda odsúhlasila účasť SA na projekte spoločnej železnice krajín GCC. Hodnota projektu si vyžiada finančné náklady okolo 25 mld. USD a bude predstavovať spojenie 2 117 km železničnej siete. Predpokladaná dosahovaná rýchlosť sa očakáva 350 km/h.. Práce majú byť zahájené v budúcom roku 2012 pod dohľadom tímu z ministerstva dopravy. Náklady saudskej časti na výstavbu trate predstavujú 3,8 mld. USD. Zostávajúca časť z celkových nákladov 5 mld. USD bude alokovaná pre zadováženie vlakových súprav v hodnote 1,8 mld. USD. Saudská časť projektu je rozdelená na dve prepojenia v hornej časti

c) Členstvo SA v medzinárodných organizáciách a účasť v integračných procesoch

- **Medzinárodných organizácií:** OSN, UNESCO, UNIDO, IMF, WHO, WTO (2005), ICAO, WIPO, IAEA.
- **Regionálnych zoskupení:** GCC, GIC, OPEC, Arabskej Ligy, Moslimskej Svetovej Ligy a iných špecializovaných kultúrnych, ekonomických, náboženských systémov.

Bližšie pozri.:

- www.saudinf.com/main/k.htm;
- www.wto.org
- www.gcc-sg.com;
- www.gulfinvestmentcorp.com;
- www.opec.org;
- www.arableagueonline.org

II. PODPORA OBCHODU A PODNIKANIA

---

a) Podnikateľská legislatíva

- **system riadenia zahraničného obchodu, inštitúcie, legislatívne normy**

Vyhláškou štátov GCC sa od roku 2003 každoročne upravujú colné kontrolné podmienky pri importe tovarov. Importér musí byť registrovaný v obchodnom registri s udaním typu činnosti, ktorému zodpovedá druh dovážaného tovaru. Importný zákaz do SA sa vzťahuje na drogy, alkoholické nápoje, bravčové mäso, pornografický materiál a na tovar izraelského pôvodu.

Colné zaťaženie od vstupu krajiny do WTO prechádzalo rôznymi zmenami a postupným znižovaním. Dnes predstavuje colné zaťaženie priemyselných tovarov 3,2%. Niektoré komodity nepodliehajú clu ako napr. potraviny, liečivá, PC, ICT ale iné ako osobné motorové vozidlá podliehajú 5% clu. Pre väčšinu komodít je stanovená 5% colná sadzba. Pri importe základných potravín sú niektoré potravinárske tovary oslobodené od cla a na druhej strane sú vybrané výrobky chemického priemyslu zaťažené 12% až 20% ochrannou sadzbou. Popis importných a exportných pravidiel vrátane colného sadzovníka je uvedený na: www.customs.gov.sa.

Okrem uvedených pravidiel sa import riadi celým radom čiastkových noriem, ktoré chránia domácu výrobu. Používa sa tzv. „Negative list“ a zoznam odborov, do ktorého sú zaradené: ťažba ropy, zbrojárska výroba, rybolov, vnútorný obchod, zakladanie telekomunikačných spoločností, výroba civilnej pyrotechniky, prevádzkovanie bezpečnostných a detektívnych služieb a iné činnosti. V SA nie sú zriadené pásma voľného obchodu. Členské štáty GCC a niektoré iné arabské krajiny majú podpísané dohody o obchode s SA (podrobne na www.sagia.gov.sa).

Colné orgány vykonávajú náhodné colné kontroly dovážaného tovaru a následne ho testujú na zhodu s miestnymi normami. Tento úkon je povinný pre dovoz potravín a liekov.

Dovoz zdravotníckych zariadení podlieha normám Ministerstva zdravotníctva, ktoré je možné preveriť na www.moh.gov.sa.

- **daňový systém, dane, odvody, sociálne zaťaženie, mzdy**

Daňový systém

Oddelenie prijímania daní (Department of Zakat and Income Tax) je osobitým útvarom ministerstva financií zaoberajúci sa súborom daní, ktoré sa radia medzi priame dane. Jedinú nepriamu daň predstavuje dovozné clo. V roku 2005 bol zavedený nový daňový systém, ktorý zaviedol rovnú daň z príjmu. Z obvyklých daní nie je napríklad zavedená daň zo mzdy, spotrebná daň, DPH alebo daň z obratu či z darovania. Hlavnými daňami je daň zo zisku miestnych subjektov vo výške 2,5%, daň zo zisku alebo živnostenského príjmu zahraničných podnikateľských subjektov 20% a progresívna daň z čistého zisku pri ťažbe a spracovaní zemného plynu od 8% a viac, daň z príjmu z ťažby a spracovania ropy predstavuje 85%. Zahraničné kontrakty zdaneniu nepodliehajú, avšak ak dohoda okrem tovaru zahŕňa aj sprievodnú činnosť (montáž strojov...) v tom prípade je daná činnosť zdanená 10% z hodnoty dodávky, ak nie je uvedená hodnota montáže v dohode.

Bližšie informácie je možné získať na: <http://www.dzit.gov.sa> alebo <http://www.dzit.gov.sa/en/index.shtml>.

Bankový systém

Centrálne banky Saudi Arabian Monetary Agency (www.sama.gov.sa) riadi bankový systém. V SAK pracuje 20 bánk, medzi najväčšie možno zaradiť: National Commercial Bank, Al Rajhi Bank, Samba Bank, Riyad Bank, Saudi British Bank, Deutsche Bank, Banque Saudi Fransi, Al Jazira, Saudi Investment Bank, Muskat Bank, National Bank of Bahrain, J.P.Morgan Bank. Počet bankových pobočiek vzrástol o 109 a dosiahol číslo 1519. Pre poskytovanie špecializovaných služieb štát zriadil úverové inštitúcie.

Saudské menové podmienky počas roka 2012 dosiahli rekordnú úroveň rezervných aktivít, mierny rast životných nákladov, celkovú stabilitu úrokových sadziieb.

b) Programy podpory zahraničného obchodu, technickej a finančnej pomoci, projekty regionálnej spolupráce

• inštitúcie, ktoré realizujú podporu, proexportné programy, hlavné projekty

Saudská Arábia (SA) po USA je druhým najväčším poskytovateľom rozvojovej pomoci, pričom objem rozvojovej pomoci v posledných rokoch dosahoval v priemere okolo 4% jej HNP (hrubého národného produktu). Pomoc SA je zameraná najmä na islamské krajiny.

Rada pre spoluprácu arabských štátov v Zálive (GCC - Cooperation Council for the Arab States of the Gulf). Ekonomicko-politická únia, ktorej členskými štátmi sú: Spojené arabské emiráty, Bahrajn, Saudská arábia, Omán, Katar, Kuvajt. Spolu predstavujú kúpnu silu s počtom obyvateľov 38, 611 mil.. Pracovná sila predstavuje 16 119 040 z celkového počtu obyvateľov GCC (www.gccsg.org).

GCC bolo založené na podnet Saudskej arábie s cieľom ekonomickej spolupráce a snahou o spojenie arabských štátov, ktoré vlastnia 45% svetových zásob ropy a s 20% produkciou svetovej ročnej výroby.

Pozornosť je podľa vzoru EÚ sústredená na ekonomickú integráciu v oblastiach poľnohospodárstva, priemyslu, ťažby ropy, investícií a obchodu. Štáty vo vzájomnom obchode postupne znižujú colné tarify, zavádzajú spoločnú certifikáciu a štandardizáciu. Záujem je venovaný aj ochrane duševného vlastníctva. V roku 2001 bola na podnet SA a UAE dohodnutá colná únia, ktorá bola plne realizovaná v roku 2003.

Bol vytvorený spoločný colný sadzovník a väčšina tovarov bola zaťažená jednotným 5% clom. Vybrané tovary však môžu byť oslobodené od cla pri dovoze napr. špeciálnej techniky. Kvôli mnohým rozporom a hlavne kvôli nezhode o mieste sídla centrálnej banky nebola v roku 2010 realizovaná myšlienka spoločnej meny.

Saudský program podpory exportu

Na základe smernice z roku 1999 spadá do kompetencie **Saudi Found for Development (SFD)** poskytovanie finančných a úverových prostriedkov potrebných pre rozvoj neropných vývozných komodít. V roku 2003 sa stal SFD členom Medzinárodnej únie úverových a investičných poisťovateľov (Bern Union). Program pomáha exportérom prekryť finančné riziká z omeškania až do výšky 90% pre všetky vývozné komodity. V rámci programu bol

navrhnutý rad úverových operácií v celkovej hodnote 3,2 mld. rialov. Úverové operácie poklesli v porovnaní s predchádzajúcim rokom o 26,1 %. Z uvedenej čiastky najviac 2,5 mld. rialov bolo použitých na poistenie vývozu chemických a plastových výrobkov, nasledovali výrobky z ocele a zariadenia.

Saudské centrum pre rozvoj exportu (Saudi Export Development Center - SEDC) je nezisková organizácia podporovaná Saudskou obchodno-priemyselnou komorou (Saudi Chamber of Commerce and Industry) (http://www.saudichambers.org.sa/index_en.htm) pre podporu exportu. Hlavným cieľom je rozvoj vývozu neropných produktov a služieb. Do právomoci SEDC spadá:

- predkladanie návrhov, ktoré napomôžu vláde vypracovať exportnú politiku neropnej výroby a služieb a pri príprave systému vývozných stimulov, spolupracujú s orgánmi, ktoré poskytujú primerané služby exportérom
- vykonávanie prieskumu a analýz pre odhad vývozného potenciálu kráľovstva, pripravuje štúdie o skutočných podmienkach na zahraničných trhoch a ich absorpčnej kapacite, ako aj o komoditách, ktoré by mohli konkurovať saudským výrobkom
- zostavovanie marketingových plánov na dosiahnutie hospodárskej súťaže na medzinárodných trhoch tovarov a služieb, v ktorých by malo kráľovstvo komparatívne výhody a mohlo by prispieť k zlepšeniu a rozvoju národných produkcií, tak aby boli vyhovujúce pre cieľové trhy
- zostavovanie vývozných plánov pre exportné inštitúcie, podniky, závody, na ich požiadanie poskytujú vývozcom konzultačné služby v oblasti zahraničného obchodu, realizujú aj vzdelávacie programy súvisiace s vývozom pre exportérov
- identifikovanie problémov a prekážok vývozu, ako interných tak aj externých
- publikovanie periodík, kníh, bulletinov súvisiacich s vývozom, pričom vykonávajú inzertnú a propagačnú činnosť pre saudské produkty. Do tohto bloku patrí formovanie obchodných delegácií do zahraničia, poskytovanie potrebného zázemia pre obchodné rokovania, organizovanie externých aj interných výstav. Pozývanie obchodných radcov zastupiteľských úradov na návštevy výrobných podnikov
- ponuka odborného poradenstva aj iným arabským krajinám.

Saudi Export Development Authority (SEDA) bola zriadená rozhodnutím Rady ministrov č. 59 /2007 s cieľom rozvoja a zvýšenia konkurencieschopnosti vývozu neropných komodít. SEDA vytvára právne predpisy a smerovanie obchodnej politiky pre dosiahnutie uvedeného cieľa. Úzko spolupracuje s obchodnými zástupcami, obchodno-priemyselnými komorami. Medzi kompetencie patrí aj príprava kvalifikovaných kádrov za poplatok, organizácia školení podnikateľských subjektov a inštitúcií. Poskytuje administratívnu, technickú a konzultačnú pomoc pre prilákanie zahraničných investorov. Napomáha miestnym podnikateľským subjektom vstupovať do spoločných investičných projektov so zahraničnými spoločnosťami s prepojením na investičný export.

V SA existuje program pre absolventov vysokých škôl, ktorý je sponzorovaný SAMA a miestnymi bankami. Program je zameraný na prípravu saudskej mládeže zaujímajúcej sa o bankový sektor. Po ukončení absolventi spĺňajú kritériá kvalifikovaných a efektívnych odborníkov na vysokej úrovni, ktorých cieľom je zvýšenie rastu národného hospodárstva. Je pozoruhodné, že bankový program je poskytovaný bez poplatkov.

c) Verejné obstarávanie

• podmienky, legislatíva, základné pravidlá, prax, ofsety

VO je zadávané jednotlivými orgánmi v rámci ich pôsobnosti. Oznámenie tendrov vychádza prostredníctvom inzerátov v miestnej tlači. Zahraničný podnikateľský subjekt sa môže zúčastniť tendra cez saudského partnera alebo prostredníctvom dcérskej spoločnosti registrovanej v SA. Potenciálni dodávatelia sa spravidla musia v jednotlivých štátnych organizáciách najprv zaregistrovať, ale u veľkých koncernov s celoštátnou pôsobnosťou je nutná registrácia aj u jednotlivých oblastných pobočkách Ministerstva obchodu a priemyslu. Zahraničné spoločnosti a spoločné podniky s väčšinou zahraničného kapitálu musia pre svoje ponuky mať, s výnimkou zbrojných dodávok, miestneho partnera alebo zástupcu a 30% miestnych subdodávok, ak v krajine vhodní subdodávatelia existujú. Tendrové ponuky hodnotí komisia obstarávateľa.

Legislatíva upravujúca podmienky tendrov - <http://www.the-saudi.net/business-center/regulation-tenders.htm>

Aktuálne tendre je možné nájsť na adrese: <http://www.sauditenders.com/>

d) Zmluvná základňa

V súčasnosti sa vedú rokovania o bilaterálnej Všeobecnej zmluve a rokovania o zmluve o zamedzení dvojitého zdanenia.

Dohoda o zóne voľného obchodu medzi EÚ a GCC (Foreign Trade Agreement – FTA) je rozpracovaná od roku 2007. V rokovaníach sa stále naráža na rozpory napr. účasť subjektov z EÚ v sektore služieb GCC a podobne.

III. INVESTÍCIE, ENERGETIKA, VEDA A VÝSKUM

---

a) Priame zahraničné investície:

Politika investičných trendov SA je veľmi úspešná v získavaní priamych zahraničných investícií PZI, najmä v tých odvetviach, ktoré boli postupne reformované (ťažba, petrochémia, zemný plyn a telekomunikácie). Existujúci generálny úrad zastrešujúci investície Saudi Arabia General Investment Authority (SAGIA), má za cieľ pomáhať a zľahčiť investorom etablovať sa na trhu investícií. ***Pozn.** Zákon o zahraničných investíciách stanovil právnu štruktúru potrebnú na prilákanie ďalších investícií. Tento zákon umožňuje zahraničným investorom vykonávať aktivity bez miestneho partnera. Vláda realizovala rozsiahly program pod názvom 10 x 10 s cieľom zaradenia SA medzi popredných 10 konkurencieschopných krajín.*

Napriek tomu je potrebné poznamenať, že príliv PZI zostáva vo veľkej časti sústredený v niekoľkých málo oblastiach ekonomiky s výnimkou chemikálií, koksu a ropných produktov PZI vo výrobe zostávajú pomerne obmedzené. V oblasti služieb prevažne prechádzajú do zmluvných, realitných a finančných služieb.

Napriek povoleniu zahraničných investícií v SA, prechádzajú investície systémom schvaľovacieho procesu. Uvedená požiadavka sa však nevzťahuje na krajiny GCC alebo národných investorov. Okrem toho pre celý rad odvetví sú zahraničné investície nepovolené na základe tzv. negatív listu, ktorý zahŕňa bezpečnostné služby, audiovizuálne a mediálne služby a tlač, realitné maklérsstvo, nábor služieb zamestnanosti a rybolov. **Pozn.:** Program Sudizácie a problémové získanie vstupných víz majú nepriaznivý vplyv na PZI.

PZI možno realizovať do všetkých oblastí s výnimkou tých, ktoré sú vymenované v tzv. Negatívnej Listine. Od vydania nových právnych predpisov v roku 2000 sa požaduje od zahraničných investorov účasť miestneho partnera, každá žiadosť sa posudzuje individuálne a väčšinou podľa schémy 51%:49% účasť v prospech miestneho partnera (program saudizácie). Investor môže vlastniť nehnuteľnosti na výkon svojej investičnej činnosti. Výnosy možno odvádzať do zahraničia, nie je potrebné ich reinvestovať v SA. Pre investície je možné požiadať o 50% zvýhodnenú podporu SIDF (Saudi Industrial Development Fund).

SAGIA (Saudi Arabia General Investment Authority) , štátna investičná spoločnosť pripravuje rozvojové programy, ktoré smerujú na výstavbu ciest, zariadení na odsolovanie morskej vody, kanalizačných sietí a výstavbu elektrární. Veľká časť prostriedkov je vyčlenená aj na výstavbu 4 miliónov bytových jednotiek a na iné zariadenia. SAGIA udelila zahraničným spoločnostiam licencie na budovanie objektov za 65 miliárd USD. Tento rok si objednala dodávky za 75 miliárd USD a v nasledujúcich rokoch bude v tomto trende pokračovať.

Podobný boom prežívalo kráľovstvo už v 70. rokoch XX. storočia. Medzi minulým a súčasným rozmachom je však podstatný rozdiel v tom, že teraz sa na realizovaní projektov zúčastňujú aj domáce súkromné spoločnosti. Krajina má však málo vlastných stavebných firiem, ktoré by mohli realizovať projekty na kľúč. Preto je spolupráca so zahraničím nevyhnutná.

<http://www.sama.gov.sa/sites/SAMAEN/Pages/Home.aspx>

<http://www.sidf.gov.sa/En/Pages/default.aspx>

<http://www.modon.gov.sa/English/Pages/default.aspx>

http://www.saudichambers.org.sa/index_en.htm

b) Energetická politika krajiny

Tempo rastu obyvateľov, trend urbanizácie, rozvoj priemyslu a nevyhnutnosti odsolovania stále väčšieho množstva vody vytvorili extrémne vysoký dopyt po spotrebe elektrickej energie (SA je na 2 mieste v spotrebe elektrickej energie po USD). Odsolená voda pokrýva 70% spotreby pitnej vody, ktorej výroba patrí medzi jednu z priorit vlády. SA je **energeticky nezávislá**, nedováža ani nevyváža elektrickú energiu. Kapacita produkcie elektrickej energie je 34 958 MW pre 5,421 mil. spotrebiteľov. Pre rozvoj elektrifikácie na základe predpokladu zvýšenia dopytu o 70 tis. MW do roku 2020 bola vykonaná štúdia a realizácia sa očakáva prostredníctvom súkromného sektoru. Expanzia predpokladá investíciu 24 mld. USD a 30 tis. km elektrických sietí. Prvá etapa zahŕňa sedem energetických projektov s vybudovaním cca 30 tis. km rozvodných sietí s prepojením na siete v teritóriu GCC. V Shuaibah sa realizujú tri projekty, ktoré sú prvým duálnym projektom voda - elektrina prostredníctvom privátneho partnerstva, v roku 2009 bol ukončený prvý z nich. Kapacita elektrickej energie vzrástla jeho ukončením o 900 MW a o 880 tis. m³ odsolenej vody. Najväčší Jubai (JWAP) s kapacitou 2750 MW a 800 tis. m³, prevádzku začal v roku 2009. V Alshoqeq r. 2010 má dodávať 850MW elektrickej energie a 212 tis. m³ plynu. Predpokladá sa zdvojnásobenie kapacít

odosoľovacích zariadení pitnej vody na 2,07 mld.m³ za rok, pričom taktiež počítajú s 50% zvýšením recyklovanej vody.

Jadrová energia

V 4/2011 bolo v SAK zriadené King Abdullah City for Atomic and Renewable Energy (KACARE), jeho vedenie bolo zverené bývalému ministrovi priemyslu a obchodu, ktorý na Harwardskej univerzite vyštudoval jadrovú fyziku. Pozícia predsedu KACARE je na úrovni ministra a taktiež bude reprezentovať SAK aj v IAEA. Poslaním KACARE je vybudovanie systému národnej jadrovej politiky a k tomu prislúchajúcich usmernení a bezpečnostných opatrení pre výstavbu jadrových elektrární a technológií na mierové využitie. Saudská arábia v 5/2011 oznámila zámer výstavby 16 jadrových elektrární do roku 2030. Odhadovaná hodnota jedného reaktoru sa predpokladá cca 5,14 mld. eur. Reaktory by mali pokryť okolo 20% celkovej výroby elektrickej energie krajiny. Spotreba v súčasnosti predstavuje 40 GW, do roku 2030 je predpoklad zdvojnásobenia spotreby. Prvé dva reaktory chce SAK dať do prevádzky o 10 rokov a následne každý rok ďalšie dva až do dosiahnutia stanoveného cieľa 16 elektrární.

Využívanie jadrovej energie napomôže exportným plánom SA v oblasti zdrojov uhl'ovodíkov. V snahe podporiť rozvoj The King Abdullah City vláda pristúpila k podpore súkromného sektoru a investícií oslobodením od daní a ciel všetkých strojov a zariadení dovážaných na vedeckú činnosť. Dohliadať na rozvoj programu bude 13-členná rada, ktorá je zodpovedná za národnú politiku v oblasti jadrovej energie a nakladaní s rádioaktívnym odpadom a za reprezentáciu záujmov v Medzinárodnej agentúre pre atómovú energiu (International Atomic Energy Agency).

Nové zameranie SA je na investície do oblasti **turistiky**. Na najväčšom regionálnom turistickom veľtrhu v Dubaji, ktorý sa konal v máji, predstaviteľ globálnej siete Hilton uviedol, že by bol schopný v kráľovstve vytvoriť takmer 7 tisíc pracovných miest do dvoch rokov spolu s inými globálnymi gigantmi ako je Continetál a Dubaj Jumeirah tohto odvetvia priemyslu. (*Pozn.: V saudskej turistike sa kladie veľký dôraz na náboženskú križovatku v Meke. Podpora vychádza z najvyššej vládnej úrovne. V apríli korunný princ vyzval na zlepšenie podmienok v tomto pútnickom mieste, ktoré absorbuje 3 mil. pútnikov ročne počas obdobia hadžu. Podľa informácií zo saudskej komisie pre cestovný ruch (SCTA) výdavky na domáci cestovný ruch vzrástli o 13,5%, v minulom roku a dosiahli 22 mld. USD. Sektor cestovného ruchu v roku 2011 priamo zamestnával 670 tis. ľudí, z ktorých okolo 26% bolo štátnych príslušníkov SA.*)

Priemysel informačných technológií a služieb zaznamenal 10% tempo rastu a do 2020 sa predpokladá 20% podiel na HDP. Najväčšími odberateľmi týchto služieb sú priemyselné odvetvia najmä petrochemický priemysel, finančný sektor a infraštruktúra. Softwarové služby predstavujú 0,7 mld. USD z celkovej hodnoty 1,1 mld. USD IT trhu služieb.

c) Veda, výskum a vývoj, inovácie

Z celkových saudských výdavkov 25% podiel pripadá na školstvo, čo je jedným z najväčších na svete. V rozpočtovom roku 2011 dosiahli zdroje vzdelávania 40 mld. USD a v roku 2012 bolo alokovaných z rozpočtu 45 mld. USD pre vzdelanie. V predchádzajúcom roku bolo vystavaných 610 nových škôl a dokončených a renovovaných viac ako 3200 školských budov. Saudská vláda vyčlenila viac ako 2 mld. USD na vybudovanie 49 technických

vysokých škôl a 142 odborných centier. Počas 5 rokov sa v kráľovstve implementuje 30 mld. USD na vedu, obnovu infraštruktúry a nové technológie.

Na nové výskumné projekty je určených 240 mil. USD prostredníctvom každoročných grantov. Predpokladá sa vybudovanie desiatich nových výskumných centier, 15 technologicko-inovačných centier a niekoľkých technologických inkubátorov. Budovaný je vlastný výskum a rozvoj vzdelávania obyvateľstva. Budujú sa najmä univerzity s technickým zameraním, Cieľom je vybudovanie znalostnej ekonomiky s high-tech priemyslom s elektronickým zameraním, nanotechnológie, biotechnológie, obnoviteľné zdroje energií, experimentálnej medicíny.

Nanotechnológie a ich priemyselná aplikácia patria medzi reformné plány saudskej vlády. Centrum nanotechnológií bolo založené v King Abdulaziz Univerzity v roku 2008. V 10/ 2010 bol novozriadený NSTI Nano Science and Technology Institute. Umiestnenie NSTI do Riyad Techno Valley je jednou z vízií kráľa Abdullaha o kľúčovej úlohe saudských univerzít v oblasti nanotechnológií. Vybudované boli nové technoparky, z ktorých je najznámejší KACST (King Abdulaziz City for Science and Technology) v Rijáde.

Kráľovstvo SAK je jedným z najväčších producentov odsolovanej morskej vody a vyrába 18% všetkej odsolenej vody sveta. IBM spolu s KACST spolupracuje na celom rade výskumných projektov. Pri procese odsolovania najvyššou položkou je práve energia. Z toho dôvodu SAK a IBM hľadajú možnosť využitia slnečnej energie, ktorej majú v SAK nadostač (intenzita slnečného svitu je cca 2000 kWh/m²/rok), k produkcii odsolenej vody. V súčasnosti 1m³ odsolenej vody stojí SA 1,5 USD. IBM a KACST pripravujú koncentrované systémy s využitím mikroprocesorov IBM. V terajšej prvej fáze projektu sa pripravuje vybudovanie zariadenia s kapacitou 30 tis. m³ vody denne, čo by predstavovalo zabezpečenie mesta so 100 tis. obyvateľmi pitnou vodou. V nasledujúcej fáze by sa jednalo o kapacitu až o 10x vyššiu po celej krajine, prípadne export novej technológie do iných krajín.

Postupná reštrukturalizácia saudskej ekonomiky na nové prevádzky spracovania miestnych fosfátov, farebných kovov a iných surovín dáva priestor pre využívanie nových high-tech technológií, biotechnológií, jadrových technológií, solartech atď.. Pre vyššie uvedené zámery potrebuje SA nielen know-how vo forme spoločných podnikov so zahraničnými spoločnosťami, ale aj kvalifikované miestne kádre. Miestni zamestnanci nie sú veľmi ochotní pracovať, vzhľadom k tomu vo väčšine zahraničných spoločností základ pracovnej sily tvoria z 90% zamestnanci zo zahraničia.

IV. ZAHRANIČNÝ OBCHOD KRAJINY

---

a) Dovočný a vývočný režim, obchodná prax

Dovoz do SAK podlieha colnej kontrole pri vstupe tovaru do krajiny, alebo do niektorej z krajín GCC, keďže podpísali 1/2003 Dohodu o colnej únii. Od prijatia SAK do WTO boli colné sadzby postupne znižované až na terajšiu hodnotu 3,2%, 5%, prípadne colné nezaťaženie. Bližšie informácie je možné získať na www.customs.gov.sa Od 1991 roku sú používané harmonizované colné tarify. Dovážanie niektorých komodít je prísne zakázané ako napr.: alkohol, bravčové mäso, náboženskú symboliku iných náboženstiev ako islamského, pornografický materiál, ako aj tovar izraelského pôvodu. Osobitnému režimu podliehajú

potraviny, živé zvieratá, farmaceutické výrobky. **Označenie výrobkov obalov musí byť v arabskom jazyku.** Informácie o dovoze potravín je možné získať na stránke: www.saso.org.sa

Obchodné zastúpenie právne upravuje Agency Law, čo je kráľovský dekrét č M/11 z 22/7/1962 v znení zákona M/32 z roku 1980 a vyhlášky Ministerstva obchodu č 1897/1981. SAK má najliberálnejšiu právnu úpravu obchodného zastúpenia zo všetkých krajín GCC.

Distribučné kanály zodpovedajú najrozvinutejším ekonomikám sveta. V maloobchode sú bežné veľké samoobsluhy aj obchodné strediská. **Bez miestneho zástupcu alebo partnera sa však zahraničná spoločnosť nezaobíde, tak ako v ostatných arabských krajinách.** Prakticky na všetky úkony pre hladké pôsobenie na trhu je nevyhnutné využívanie zástupcu alebo partnera. Z faktorov ovplyvňujúcich predaj nadobúda na dôležitosť miestny zástupca a finančné možnosti **podnikateľského subjektu**, ako aj časté pobyty v krajine. Zastúpenie zahraničnej spoločnosti je potrebné registrovať v registračnej kancelárii Ministerstva priemyslu obchodu v najbližšom väčšom meste. Udelenie exkluzivity miestnym zástupcom nie je povinná, niektoré spoločnosti sa ich však snažia získať. Zahraničné investície sú tiež schvaľované štátnou agentúrou SAGI. V súčasnej dobe sa povoľuje v niektorých odboroch 100% vlastníctvo investície.

Pri importe do SA pre colné úkony je potrebné predkladať:

- originál faktúry a jej preklad do arabského jazyka
- vyplnené colné vyhlásenie
- doklady potvrdzujúce prepravovaný tovar spolu s dopravnými, poisťovacími a inými dokladmi
- podporné doklady alebo korešpondencia k obchodnému prípadu, ktoré môžu byť vyžiadané
- legalizáciu dokladov saudským zastupiteľským úradom, ktoré môžu v niektorých prípadoch colné úrady požadovať
- originál osvedčenia o pôvode tovaru
- neodstrániteľný štítok o krajine pôvodu
- v súlade so SA a GCC nariadením potraviny musia mať vyznačenú expiračnú dobu s obsahom v arabčine
- pre liečivá musí byť registrácia na Ministerstve zdravotníctva
- zvieratá podliehajú karanténe a až potom je rozhodnuté či bude zviera vpustené do krajiny alebo nie
- poznať miestne normy, ktorým podlieha mnoho výrobkov. Prehľad noriem je možné získať na: www.saso.gov.sa

b) Základná štatistika zahraničného obchodu

SA patrí medzi najväčších importérov z krajín GCC. V posledných rokoch je zaznamenaný kontinuálny rast dovozu z ázijských krajín a to najmä Číny, Indie a Južnej Kórei na úkor tradičných dovozcov.

Strategicky najdôležitejším partnerom SA aj naďalej zostávajú USA so 13,7% podielom na celkovom exporte v roku 2011. V roku 2010 vzájomný obchodný obrat medzi SA a USA dosiahol 48 mld. USD. Import predstavoval 32 mld. USD a export 16 mld. USD, čím USA obchod a služby sa dostali do deficitu 16 mld. USD. V predchádzajúcom roku 2011 obchodný obrat vzrástol na 61 mld. USD a USA deficit na 34 mld. USD. SA bude čoraz viac využívať

svoje postavenie a členstvo v medzinárodných organizáciách a najmä v skupine G20 popredných ekonomík, kde bude hlavne chrániť záujmy vývozcov ropy.

Hlavnou hybnou silou v ekonomike SA bude aj naďalej úsilie vlády podporovať súkromný sektor. Kráľovstvo zostane monopolným vlastníkom surovej ropy, napriek tomu budú mať niektoré podnikateľské subjekty účasť na prieskume zemného plynu rovnako ako v plánovaní joint-venture rafinérií. Vývoz ropy bude aj naďalej ovplyvňovať v podstatnej miere štátne príjmy, z toho dôvodu je daňová politika závislá na vývoji ropného trhu. Podstatné úspory naftodolárov posledných rokov umožňujú vláde hrať dôležitú úlohu vo financovaní nových industriálnych a infraštruktúrnych projektov, čo z dlhodobého strategického pohľadu zníži závislosť SA na vývoze ropy a umožní vytváranie nových pracovných miest v spracovateľskom priemysle, cestovnom ruchu a ďalších službách.

Bilancia zo zahranično-obchodnej spolupráce je vplyvom exportu ropy vysoko aktívna. Na celkovom exporte sa ropa podieľa takmer 85%. Pohyb cien ropy na svetovom trhu výrazne ovplyvňuje ekonomiku SA.

c) Tovarová štruktúra zahraničného obchodu v členení vývoz/dovoz

Dovoz do SA	%	Vývoz zo SA	%
Stroje a dopravné prostriedky	42,4%	Minerálne produkty	87,2
Chemické a základné výrobky z kovu	21,9	Chemikálie	4,5
Potraviny	15,2	Plasty	3,9
Iné komodity	20,5	Iné	4,4

Zdroj:SAMA

d) Teritoriálna štruktúra zahraničného obchodu vývoz/dovoz

Ekonomika Saudskoarabského kráľovstva sa orientuje prevažne na trh EÚ, USA, a krajiny Ázie.

Hlavní obchodní partneri (export do SA):

Krajina	Podiel na exportu do SA
EU spolu	25 %
2. Čína	12,7 %
3. Nemecko	7,1 %
4. Japonsko	6,7 %
5. J. Kórea	6,1 %
6. Francie	3,4 %
7. Taliansko	3,6 %

8. India	3,0 %
10. Brazília	2,3 %

Zdroj SAMA

e) Vývoj zahraničného obchodu so SR za posledných päť rokov (vývoz/dovoz)

Slovenský export do Saudskej Arábie pokračoval v roku 2016 v pozitívnom trende z ostatných rokov. Je potešiteľne, že vo vzájomnej obchodnej výmene sa jedná o opakované dovozy s perspektívou ich pokračovania.

Slovenský export vo vzájomnom obchodnom obrate dominuje. Napriek miernemu poklesu v porovnaní s minulým rokom sa export SR **udržal na vysokom objeme. Export v roku 2016 dosiahol výšku 115,75 mil. eur, čo predstavuje 90,5%-ný podiel** na celkovom bilaterálnom obchodnom obrate v tomto roku.

V komoditnej štruktúre exportu SR v roku 2016 výrazne prevládali komodity Triedy XVII: vozidlá, ND a ich súčastí nasledované Tr. XI: textilie a textilne výrobky, Tr. XVI: stroje mechanické a elektrické a Tr. XIX: výrobky obranného priemyslu. Z perspektívneho hľadiska majú slovenské spoločnosti predpoklad možnosti exportu zariadenia a tlakové nádoby pre elektrárne, energetické a vodohospodárske zariadenia (na odsolovanie vody, čističky odpadových vôd), spotrebný tovar, IT a výpočtovú a zdravotnícku techniku.

Saudské spoločnosti importovali do SR v roku 2016 zo Saudskej Arábie tovary len v malých objemoch. Celková hodnota saudského importu sa v roku 2016 mierne zvýšila a dosiahla **objem 11,3 mil. euro, čo reprezentuje iba 9,5 % celkového obchodného obratu.** V komoditnej štruktúre výraznejšie prevláda import polymérov etylénu a výrobkov chemického priemyslu.

Bilaterálny obchodný obrat SR so Saudskou Arábiou za rok 2016 dosiahol objem 115,745 mil. eur. Dosahovaný obchodný obrat zaraďuje trh Saudskej Arábie medzi najväčšie trhy v arabskom regióne a v Afrike s perspektívou rastu. **Obchodné saldo** v obchodnej výmene so Saudskou Arábiou **dosahuje stabilne veľmi priaznivé výsledky pre SR.** Kladné saldo obchodnej výmeny SR v roku 2016 dosiahlo hodnotu **104,48 mil. eur.**

Prehľad obchodnej výmeny medzi SR a Saudskou Arábiou (mil. EUR)

	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Export	38,682	47,02	109,96	113,68	133,13	115,74
Import	2,952	3,819	4,726	7,750	7,851	11,258
Obrat	41,634	50,839	114,687	121,435	140,99	127,004
Bilancia	+ 35,73	+ 43,20	+105,23	+105,93	+125,28	+104,48

Zdroj.: MZVaEZ SR

Najväčšie exportné komodity SR na exportované saudský trh v roku 2016

Tr.	Komodita	mil. €	Podiel %
XVI I	Vozidlá iné ako koľajové, ich súčasti a príslušenstvo	69,55	60,1
XI	Textílie a textilné výrobky	12,43	10,7
XIX	Výrobky obranného priemyslu	8,1	7,0
XVI	Stroje, mech. Nástroje, el. zariadenia	10,5	9,14

Zdroj: MZVaEZ SR

Rozhodujúce saudské importné komodity v roku 2016

Tr.	Komodita	mil. eur	Podiel %
VII	Plasty a výrobky z nich	1,15	79,1
VI	Výrobky chemického priemyslu	0,89	12,7
XVI	Stroje, mech. nástroje, el. zariadenia	0,82	7,2

Zdroj: MZVaEZ SR

Vyhodnotenie odbytových možností SR

V komoditnej štruktúre slovenského exportu do Saudskej Arábie výraznejšie prevláda export vozidiel, elektrických strojov a zariadení, záznamníkov zvuku, nábytku, posteľovín a svietidiel. Z perspektívneho hľadiska majú slovenské spoločnosti predpoklad exportovať okrem motorových vozidiel aj tlakové nádoby pre elektrárne a energetické, vodohospodárske zariadenia (na odsolovanie vody, čističky odpadových vôd, zavlažovanie), spotrebný tovar, výpočtovú a zdravotnícku techniku. Príležitosti ponúkajú aj rozvojové investičné zámery hlavne v oblasti infraštruktúry (cesty, železnice), zavlažovacie systémy, odsolovanie vody a dodávky zariadení pre priemysel. V SA môžu mať úspech predovšetkým spoločnosti pôsobiace v petrochemickom priemysle, strojárstve, a v biotechnológiách. So záujmom by mohli stretnúť aj podnikateľské subjekty s IT so špecializovanými softwarovými produktmi, prípadne výrobcovia zdravotníckych zariadení.

Ďalšie príležitosti pre slovenských exportérov ponúkajú reformné plány saudskej vlády zamerané na reštrukturalizáciu priemyslu a jeho diverzifikáciu alebo rozvojové investičné zámery hlavne v oblasti infraštruktúry (cesty, železnice), zavlažovacie systémy, úpravu vôd a dodávky zariadení pre priemysel.

V. MARKETINGOVÁ STRATÉGIA

a) Obchodné zvyklosti v teritóriu

Pri obchodných rokovaníach a uzatváraní kontraktov je potrebné počítať s cieľným predĺžovaním rokovania zo strany miestnych partnerov alebo podnikateľov, ktorí síce

navonok prejavujú partnerskú úctu, ale na druhej strane sa snažia „dotlačiť“ zahraničného partnera do podmienok jednostranne výhodných pre domáceho záujemcu. Rokovania a pohostenia trvajú výrazne dlhšie ako sú zvyknutí predstavitelia zahraničných podnikateľských subjektov.

V postupoch štátnych administratívnych pracovníkov prevláda vysoký stupeň byrokracie, ktorým sa spomaľuje priebeh obchodných rokovaní. Rokovania z domácej strany smerujú do analytických činností, marketingu, ale najmä skúmania partnerského vzťahu. Po získaní vzájomnej dôvery dochádza postupne k vybudovaniu priateľských kontaktov. Stav skúmania môže trvať rok, aj viac, pokiaľ sa uzavrie kontrakt. Saudskoarabského partnera je nevyhnutné brať ako seberovného, bez nadradenosti, ale tiež nie príliš ústupčivo. Nie je vhodné porovnávať ani uvádzať príklady s poukazovaním na niektoré miestne zvyklosti a s tým spojené nedostatky. Dlhšie podržanie ruky je prejavom pohostinnosti a nie je potrebné tomu dávať iný význam. Môže sa stať, že saudský partner Vás bude sprevádzať spoločnosťou držiac za ruku, a aj to je prejavom priateľstva. V anglických textoch sa často používa miestne datovanie so skratkou „H“ (skratka miestneho kalendára) a za letopočtom „G“ (skratka Gregoriánskeho kalendára). Miestny letopočet začal v roku 622 n. l. a miestny kalendár je lunárny. Mnohé verejné, ale aj súkromné priestory a akcie bývajú vyhradené len pre mužov alebo sú rozdelené na mužskú a ženskú časť.

Ženy nesmú viesť motorové vozidlo. O možnosti povolenia ženám viesť motorové vozidlo sa v médiách často hovorí. Pozitívnym znakom sú rozhovory na túto tému aj v politických kruhoch. **Na verejnosti musí aj cudzinka nosiť cez civilné oblečenie** tzv. základ miestneho oblečenia nazývaný **abája**. Abája je tenký čierny plášť od krku po členky a vlasy musia byť prikryté čiernou šatkou (platí to už po prilete na letisko a aj pre reštaurácie). Pri netolerovaní zvykov môže dôjsť ku kontrole náboženskou políciou „mutawy“.

a) Praktické informácie pre exportéra a importéra

V prípade zriadenia pobočky zahraničnou spoločnosťou – s.r.o. alebo a.s. má právo zamestnať ako miestne osoby tak aj cudzincov. V takom prípade však taktiež platia tzv. saudizačné kvóty, ktoré sú stanovované podľa jednotlivých sektorov hospodárstva, licencií projektov atď.. Zákoník práce z roku 2005 ustanovuje 75% podiel saudov na zamestnanosti spoločností pričom im prislúcha 50% celkových mzdových nákladov. O rok neskôr boli prehodnotené pracovné odbory o ktoré nie je záujem a kvóty boli znížené v oblasti obchodu a priemyslu na 30%. Spoločnosti poskytujúce stavebné a montážne práce, služby v malom a strednom podnikaní (autoservisy, čerpacie stanice, nákladná a taxi služba, lekárne, pekárne, stolárske a krajčírské dielne, majú stanovenú 10% hranicu.

Nitaqat je novým saudizačným programom, ktorý bol vyhlásený 6/2011, ktorý s ohľadom na oblasť činnosti a veľkosť spoločnosti stanovuje takmer 200 kategórií kvót zamestnávania miestneho obyvateľstva. Na základe dodržiavania kvót sú spoločnosti hodnotené a následne stimulované alebo sankcionované.

Vízum pre vstup vystavuje Veľvyslanectvo Saudskej arábie vo Viedni na adrese:

Embassy of Saudi Arabia Formanekgasse 38, Vienna

Telefón: 0043/1/3672531

E-mail: saudiembassy@saudiembassy.at / saudimission.un@saudiembassy.at / emb.saudiarabia.vienna@aon.at

Pre vstup treba platný cestovný pas, ktorého platnosť nesmie skončiť skôr ako o 6 mesiacov po ukončení pobytu. Potrebná je aj a spätočná letenka. Vízum nedostanete na hraniciach, ani na letisku po prilete. K žiadosti je potrebné predložiť:

- cestovný pas
- 1× vyplnený formulár
- 3× fotky pasového formátu
- fotokópie dátovej stránky CP
- fotokópie rodného listu
- originál potvrdenie v anglickom jazyku o zamestnaní overený obchodnou komorou
- originál pozvania arabského sponzora overený arabskou obchodnou komorou

Pre iné ako turistické účely a na dlhšie zotrvanie v krajine je potrebné požiadať vopred na veľvyslanectve o povolenie prechodného alebo trvalého pobytu.

Využitelné telefónne čísla:

- predvoľba pre medzinárodný hovor do SA – 00966
- predvoľba:
- Rijád - 1
- Jeddah - 2
- Jubail - 3
- polícia - 999
- nehody - 993
- požiarnici - 998
- lekárska služba - 997
- medz. telefonické hovory - 900
- vlakové spoje - 1/4763333
- letecké spoje - 1/2221700

Užitočné kontakty:

Ministry of Agriculture Airport Road, Riyadh 11195 Tel: 401 6666 Fax: 403 1415

Ministry of the Civil Service Washem Street, PO Box 18367, Riyadh 11114 Tel: 402 6900/402 6934 Fax: 403 4998

Ministry of Commerce and Industry PO Box 1774, Airport Road, Riyadh 11162 Tel: 401 2220 / 401 4708 Fax: 403 8421

Ministry of Communications and Information Technology Intercontinental Road, Riyadh 11112 Tel: 463 7225 Fax: 405 2310

Ministry of Culture and Information Nasseriya Street, Riyadh 11161 Tel: 401 4440 / 401 3440 Fax: 402 3570

Ministry of Defense and Aviation Airport Road, Riyadh 11165 Tel: 478 5900 / 477 7313 Fax: 401 1336

Ministry of Economy and Planning PO Box 1358, University Street, Riyadh 11183 Tel: 402 3562 / 401 3333

Ministry of Education Airport road, Riyadh 11148 Tel: 404 2888 / 404 2952 Fax: 401 2365

Ministry of Finance Airport Road, Riyadh 11177 Tel: 405 0000 / 405 0080 Fax: 405 9202

Ministry of Foreign Affairs Nasseriya Street, Riyadh 11124 Tel: 406 7777 / 441 6836 Fax: 403 0159

Ministry of Hajj Omar bin Al-Khatib Street, Riyadh 11183 Tel: 402 2200 / 402 2212 Fax: 402 2555

Ministry of Health Airport Road, Riyadh 11176 Tel: 401 2220 / 401 2392 Fax: 402 9876

Ministry of Higher Education King Faisal Hospital Street, Riyadh 11153 Tel: 464 4444 Fax: 441 9004

Ministry of The Interior PO Box 2933, Riyadh 11134 Tel: 401 1944 Fax: 403 1185

Ministry For Islamic Affairs, Endowment, Dawa and Guidance Riyadh 11232 Tel: 473 0401

Ministry of Justice University Street, Riyadh 11137 Tel: 405 7777 / 405 5399

Ministry of Labor Omar bin Al-Khatib Street, Riyadh 11157 Tel: 477 1480 / 478 7166 Fax: 477 7336

Ministry of Municipal and Rural Affairs Nasseriya Street, Riyadh 11136 Tel: 441 5434

Ministry of Petroleum and Mineral Resources PO Box 757, Airport Road, Riyadh 11189 Tel: 478 1661 / 478 1133 Fax: 479 3596

Ministry of Social Affairs Omar bin Al-Khattab St., Riyadh 11157, Tel: 477 1480 / 478 7166 Fax: 477 7336

Ministry of Transport Airport Road, Riyadh 11178 Tel: 404 2928 / 404 3000 Fax: 403 1401

Ministry of Water and Electricity Riyadh office: Tel: 205 2981 Fax: 205 0557 Jeddah office: Tel: 606 2313 Fax: 606 2127

Odporúčané webové stránky:

<http://www.islamicfinder.org/Hcal/calendar/2009.html>

<http://www.pbs.org/wgbh/pages/frontline/shows/saud/>

www.kingabdullahbinabdulaziz.com

<http://www.datarabia.com/royals/familytree.do>

http://www.geocities.com/saudhouse_p/alsaudf.htm

www.ncci.com.sa

www.saudiairlines.com

www.sama.gov.sa